

Нова српска политичка мисао

Политички живот

Европске гаранције на врбовом клину

Мирослав Н. Јовановић

четвртак, 29. август 2024.

*Ако ли ти опоменеш ...
ти ћеш сачувати душу своју.
Језекиљ 33:9*

Гаранције

Гаранција је већ дуже време често коришћена реч у Србији. Вујаклија дефинише гаранцију као јемство, осигурање и сигурност. Шта то значи за Србију у погледу ископавања литијума?

Поседовати веродостојну гаранцију и уверење даће се она испунити у уговореним случајевима пружа одређено поверење и сигурност. Такве гаранције су изузетно важне за Србију у овом тренутку када је сцена узаврела због оправдане бојазни и страха да ће ископавање литијума у Јадру, али и другде, проузроковати ненадокнадиву штету по породице и природу, а

Србија је вековима била првенствено житница, али не и рудник.^[1] Постоји оправдана бојазан да ће рударење уз помоћ огромне количине насртљивих и отровних хемикалија уништити плодно тло и огромне резерве пијаће воде као стратешког ресурса заувек. Ово је битно јер се таква врста рударења увек врши јако далеко од насељених места, водотокова и обрадивих површина као рецимо у Аустралији. Српска академија наука и уметности (САНУ) као врховна научна институција пружила је јавности увид 2021. да је рударење литијума у Јадру опасно и штетно и ту би требало

да буде крај расправе.^[2] Никакве нове привремене и самоорганизоване комисије чудног састава, имена и надимака руководилаца и чланова не могу да оповргну САНУ.

Веродостојне гаранције може да пружи само онај ко има законодавну, судску и извршну власт над одређеном територијом. Дакле, то може да буде само домаћа држава или окупатор. Сви остали „гарантори“ могу да се извуку из таквих обавеза. Шта и како може да „гарантује“ Србији рецимо Немачка или Европска унија (ЕУ) у погледу здравог, одрживог и уносног рударења литијума којим се они не баве код куће, а при том имају обиље рудеу својој земљи и државама чланицама?

Међународне гаранције

Какве су гаранције које може да пружи Запад Србији? Да погледамо каква су искуства и веродостојност гаранција са Запада у погледу *потписаних* међународних уговора.

Искуство Русије је богато и поучно. Сетимо се уговора Молотов-Рибентроп о ненападању између Немачке и Совјетског Савеза потписаног 1939. на раздобље од десет година. Две године касније, Немачка је извршила војну агресију на Совјетски Савез на најширем фронту. То је била Нацистичка Немачка. А сада о времену ближе нама и Немачкој која је демократска.

Русија данас има истоветно искуство са Западом и писаним споразумима из Минска I (2014) и Минска II (2015) који су требали да реше спор између Украјине и Русије. Немачка и Француска су у тим споразумима били не само посредници, већ и учесници и јемци. Уместо решења спора, прави циљ тих споразума био је само да се пружи време Украјини да се наоружа, да се превари Русија

Русија данас има истоветно искуство са Западом и писаним споразумима из Минска I (2014) и Минска II (2015) који су требали да реше спор између Украјине и Русије. Немачка и Француска су у тим споразумима били не само посредници, већ и учесници и јемци. Уместо решења спора, прави циљ тих споразума био је само да се пружи време Украјини да се наоружа, да се превари Русија, а не да се реши проблем. Ангела Меркел, канцелар Немачке и непосредни учесник тих споразума изјавила је 07.12.2022. у недељнику *Die Zeit*, следеће: „Споразум из Минска 2014. био је покушај да се купи време за Украјину. Украјина је искористила то време да постане снажнија као што то видите данас” (Newsroom, 12.12.2022).^[3]

Када се тај Запад тако понаша према огромној и моћној Русији, какав однос од Запада може да очекује малена Србија? Не поштује се ни Резолуција 1244 Савета безбедности иако је то врхунски глобални извршни закон, а не поштује се ни Дејтонски споразум.

Врбове гаранције Србији

Запад увек на крају изигра Србију,^[4] чак и много пре завршетка одређеног „позоришног чина“. Питајте о томе Бориса Тадића, ранијег председника Србије, како је преварен и насамарен, па затим одбачен од Запада. И поред тога што је политичар, Тадић је по својој основној струци психолог. По оба основа требало је да „нањуши“ ко је преварант, а ко не, али то није учинио. Насео је на прозирну игру Запада коју су сада већ и деца прозрела.

После хапшења Ратка Младића, председник Тадић је изјавио: „Једноставно позивам ЕУ да испуни свој део. Ми смо испунили свој део и наставићемо то да чинимо“.^[5] Пошто су посредно споментута нека „два дела“, иза тога се налази нека политичка „трговина“. После хапшења Горана Хаџића, председник Тадић изјавио је да „од ЕУ не очекује ништа“.^[6] [Дакле, лош трговац.] Неколико месеци касније, крајем 2011., Тадић изјавио је „Србија и данас може да погледа у очи ЕУ, јер смо испунили оно што се од нас тражило, све закључке Европске комисије, а моје европске колеге могу да питају да ли су испунили оно што су рекли, али о томе нећу да говорим јавно“.^[7] [Потврда лошег трговца.] И Запад се због тога „јакно потресао“. Србија треба да олако заборави тешке злочине као што су то масакр у Кљечки, трговина људским органима, стрељање деце у Гораждевцу и све друге, а све због свог пута у ЕУ.^[8] Постоји мишљење да тај Запад гледа на челнике са „дивљег“ Балкана са презиром и да је додао још једног том низу ранијих који су били лако намамљени на танак лед обећања и гаранција које Запад никад не испуњава.

Да ли је то данашњи одраз тога што је краљ Ричард II рекао 1391. године да би смирио сељачку буну (против пореза, тржишних монопола и феудалног кметства) која је претила Лондону? Он је устаницима, које су представљали Ват Тајлер и Ричард од Волингфорда, обећао да ће окончати угњетавање сељака од стране племства. Чим је опасност прошла, краљ је рекао: „Ви сте хуље и то ћете и остати“; дакле, обећања дата малим људима се не рачунају. А кметство је поново успостављено.

И где се сада налази Борис Тадић? Та „Европа“ га је насамарила и искористила као потрошну папирну марамицу. Одгурнула га је у политичку археологију. „Наивна“ Србија нема шансе да изађе на крај са западним политичким ажулама које од Срба и Србије само узимају јер немају више шта да понуде. Тај Запад је „потрошио“ читав низ снисходљивих политичара у Србији. Тако је било, а биће и са садашњом и будућом гарнитуром на власти.

Велике преваре Србије из Брисела је, на несрећу свих нас, доживео и председник Александар Вучић. Сам је признао пред свима да га је ЕУ преварила у вези са платформом из Приштине 2019.^[9] Није му било довољно искуство претходника Тадића, а вараће га и даље као и све друге после њега. Оно што је на Косову и Метохији било пузајуће, сада се претворило у галоп. Ту није само она „победа“ (подвала) од 5:0, већ то укључује Газиводе, таблице, документа, бензинске пумпе, динар, пошту, мост,... упркос писаним „гаранцијама“ да ће се ствари договарати, усклађивати и да су недопустиви једностранни потези. Шта год да је у питању, већ пола века никада није било у прилог српској страни. Бојимо се да је ова бука око рударења само покривалица за несрећу на Косову и Метохији.

ЕУ је била не само посредник и учесник Бриселског споразума 2013. између Београда и Приштине о нормализацији односа, већ је била и јемац. Београд је испунио све, а Приштина ништа. И ником ништа! Од Београда се и даље захтева само повлађивање и снисходљивост. Дакле, за нешто се не добија ништа, већ се захтева још више, а разрока ЕУ нема више шта да понуди Србији. Којекакви посредници, изасланици и лепеца пробисвета од Београда само захтевају и узимају, а не пружају ништа опипљиво.

Апстрактне гаранције не значе ништа, а често ни писане

Пред крај маја 2024. био је огроман талас најоштријих речи највиших званичника Србије против Немачке која је била главни спонзор (дакле, гарантор) резолуције у Генералној скупштини Уједињених нација о Сребреници и налепнице о геноцидности Срба.[\[10\]](#) То је велико минско поље јер ће наша деца у Србији и Републици Српској бити приморана да обавезно уче о геноцидности Срба из уџбеника које већ годинама штампају немачки издавачи, иначе нема приближавања, а ни приступања ЕУ. Подршка грађана и вера у приступање Србије ЕУ је већ дуже време у слободном паду (на испод 40%) јер поцес предуго траје, а крај му се нити види нити очекује.[\[11\]](#) Под тренутним, али и будућим још жешћим условима за улаз у ЕУ, приступање Србије ЕУ биће више казна за Србију, а све мање награда.

ЕУ није више ни политичко, али ни економско гориво из којег може да се извуче значајнија километража. То је увидела демократска и развијена Британија па је 2020. напустила ЕУ. Она није била једина која је напустила ЕУ. Пре ње, ЕУ су напустили Алжир (1962), Гренланд (1985) и Свети Бартоломеј (2012). Озбиљног бујања ЕУ-скептицизма има и у самој ЕУ што је потврђено и на недавним изборима за Европски парламент.

Само неколико седмица после изливања „соне киселине“ по Немачкој, званичници Србије „кују Немачку у звезде“. Канцелар немачке Олаф Шолц, који има истањену домаћу подршку после европских избора, стигао је у блиц посету Србији 19.07.2024. у непристојно поноћно време. Он доживљава неукусно снисходљив дочек и боравак у Београду за подршку рударењу литијума и некаквим гаранцијама да је тако нешто еколошки исправно и одрживо. Врхунац је била изјава Председника Вучића „Данас ми је Шолц потврдио, не мора да ми потписује ништа, верујем му на реч“. [\[12\]](#)

Канцелар немачке Олаф Шолц стигао је у блиц посету Србији 19.07.2024. у непристојно поноћно време. Он доживљава неукусно снисходљив дочек и боравак у Београду за подршку рударењу литијума и некаквим гаранцијама да је тако нешто еколошки исправно и одрживо. Врхунац је била изјава Председника Вучића „Данас ми је Шолц потврдио, не мора да ми потписује ништа, верујем му на реч

Шта год да обећају, усмено или писмено, сви ти политичари из ЕУ ће ускоро бити у политичкој пензији и брзо заборављени, а њихове обавезе остају окачене о врбов клин. На читав ланац обећања и узалудних надања Србије о приступању ЕУ 2007, па 2014, па 2025, па 2035, пала је дебела прашина јер Србија никада неће приступити ЕУ.

Литијум, литијум

Индија је објавила проналазак огромног лежишта литијума у фебруару 2023. које би је ставило на шесто место у свету по резервама литијума. До сада су била два надметања за концесије за рударење тог литијума, али су оба пропала. У најновијем се није појавио ни један понуђач.[\[13\]](#) Због чега је то тако иако Индија има огромно домаће тржиште и залаже се не само за декарбонизацију своје економије, већ и за извоз „зелене технологије“?

Разлога има више. Као прво, цена литијума је на глобалном тржишту брутално пала за више од 80% од почетка 2023. на ниво нижи од \$12.000 по тони.[\[14\]](#) Појавили су се нови произвођачи руде па је улагање у рударење литијума постало много мање уносно и привлачно. Други разлог је рударење уз помоћ отровних хемикалија које остављају велику вечну штету на околину. Трећи разлог је висока цена и битно смањење тражње за електричним аутомобилима у односу на очекивања.[\[15\]](#) Узето заједно, не чуди мањак интереса за улагање у овај пројекат у Индији.

Јако је поучна и за Србију важна изјава и виђење Карлоса Тавареса, првог човек Стелантиса који производи електричне аутомобиле. Он је изјавио Радио телевизији Србије у вези са литијумским батеријама следеће:

„Ако размишљате о периоду након десет година, морате бити пажљиви у вези са стабилношћу хемијског састава. Разлог је једноставан. Највећа слабост електричних возила је, као што сам рекао, приступачна цена. Да би цена електричних возила била нижа, батерије морају бити мање, јер цена батерије представља више од 40% укупног трошка производње аутомобила. Ако желите да снизите трошкове производње, батерија мора бити мања. А уз то снизите и тежину батерије. Да бисте то урадили, батеријске ћелије морају бити ефикасније. Те ефикасније батеријске ћелије које ће се у будућности појавити, а чија ће густина снаге бити вероватно двоструко већа, можда ће користити другачију хемију од литијумско-јонских. А то значи да морамо имати на уму да ће се хемијски састав батерија по истеку тих десет година можда променити.”[\[16\]](#)

Дакле, постоји оправдања сумња у дугорочно ослањање на литијумске батерије у аутомобилској индустрији. Технологија се стално мења и унапређује. Због тога постоји могућност покретања возила која користе нешто ново (натријум, графен или нешто треће или четврто). А Јадар и остатак Србије може да сачува вредан вечни ресурс за будућност као што је то пијаћа вода и плодна земља, а не претварање тих подручја у вечно јаловиште

Дакле, постоји оправдања сумња у дугорочно ослањање на литијумске батерије у аутомобилској индустрији. Технологија се стално мења и унапређује. Због тога постоји могућност покретања возила која користе нешто ново (натријум, графен или нешто треће или четврто). А Јадар и остатак Србије може да сачува вредан вечни ресурс за будућност као што је то пијаћа вода и плодна земља, а не претварање тих подручја у вечно јаловиште.

Ако је рударење литијума у питању или производња било чега опасног по природу и здравље људи, животиња и околине, да ли би следећа гаранција приватног иностраног улагача била прикладна:

Положите 5 милијарди евра у гарантни фонд у виду, рецимо, првокласних државних иностраних (не српских) обвезница, и примите камату на то улагање. Средства су блокирана, али су и даље ваша. Зарађујете камату. Али услов је да ако се догоди било каква несрећа или дође до хаварије, да тада Србија има право на протест и да безусловно задржи тих 5 милијарди евра.

То не би требало да буде ништа лоше за Србију јер у тржишној економију фирме банкротирају па не могу да надокнаде штету.

Претерана снисходљивост Србије према иностраним улагачима и давање им одрешене руке у Србији је погрешно, а понекад и погубно. Страни улагачи су добродошли, али треба имати на уму нешто што власт у Србији често заборавља или уопште не зна, а то је следећи савет који је пружио Тед Моран: „Снажни токови производних страних директних инвестиција сами по себи нису чудотворни лек за развој. Здравље и виталност домаћих фирми ће увек бити кључ за креирање домаћих радних места и економски раст”.[\[17\]](#)

Треба првенствено пружити прилике домаћим предузетницима и фирмама. Бесомучне субвенције страним фирмама покузују колико је Србија неконкурентна. Да је лоцирање у Србији привлачно, субвенције не би биле потребне. Боље би било да се та средсва која се пружају странцима понуде домаћој привреди и улажу у корићење река против поплава. Таква средства остају у земљи, док странци када субвенције пресахну нестану из Србије као што је то учинио Геох 2021., оставио је 1.200 запослених на улици у Врању, и отишао у Албанију.

Гаранције трају „колико мачки муж“

Већ два века је поучан цитат из приповетке „Кањош Мацедоновић“, ремек дела Стјепана Митрова Љубише о догађају из 15. века, који треба имати на уму у вези са вредношћу пружених гаранција јер се све понавља у недоглед:[\[18\]](#)

„А да тражи, вели ти дужде, какви дар!“

„Питам“, викне Кањош, „да нам не узимате царине ни мрнара, да стојите поштено на погодби коју смо утврдили при предаји, и за боље јемство да се зове

именом нашега народа она обала у Млецима при мору гдје се искрцава наша трговина. Другога дара и обилзвжа нити тражим, нити примам.“

Нареди сенат да се то мјесто за довијека назива Славенскијем тргом, *La Riva degli Slavoni*, и прописа да се на њем искрцавају и распродају славенске трговине довозне, без царине и ђумрука. Но су те наредбе и ти прописи трајали колико мачки муж. Име трга Млечићи преокрену у ниско и подло – *Riva dei Schiavoni* [*schiaconi* – робови]; а мало по мало уведу царину и почну узимати мрнаре, не пазећи ни на погодбу ни на ријеч Кањошу задану. Зато и остаде у народу пословица, која се и данас спонаша: Како су чинили, тако су и обршили.

Дакле, што се свет више мења, он остаје све више исти!

Препредени Дубривчани су због свега наведеног вековима имали и примењивали пословицу „Са свима лијепо, с никим искрено“. Нешто се ипак мора сачувати и за себе за не дај Боже. Србија мора да престане да се понаша као сироче у сиротишту које жарко жели да га неко усвоји, па се снисходљиво удвара усвојитељима. Потенцијални усвојиоци дођу, погледају, помиљују га, пруже му неку лизалицу и оду. Србија би требало да се учи на економским примерима Швајцарске, Сингапура и Јужне Кореје.

*Ко с ђаволом тикве сади
о главу му се лупају.*

[1] Рударење је у средњем веку у Србији било је за сопствене потребе.

[2] <https://tinyurl.com/28dlseuz>

[3] Newsroom. (2022). Merkel's confession could be a pretext for an international tribunal. *Modern Diplomacy*. <https://tinyurl.com/yc5yjk8s>, 12.12.2022.

[4] Француска је послала Србији током Колубарске битке артиљеријску муницију погрешног калибра, а на крају Великог рата, 1921., послала на плаћање фактуру у златним францима на наплату за помоћ током рата. Тај подробен рачун је укључио и пертле од опута и лихварске камате. Шта ће тек да буде са авионима ако их Србија купи?

[5] ‘Тадић: Србија испунила своје, ред је на ЕУ’, Блиц, 30.5.2011.

[6] Б92, ‘Тадић: Хацића ухапсила БИА’, 20.7.2011.

[7] ‘Не одустајемо од Европе’, *www.ptc.rs*, 09.12.2011.

[8] За злочине које је починила српска страна, Србија и Срби су кажњени.

[9] 'Вучић: Молио сам Брисел, а преварили су ме', Политика, 08.03.2019.

[10] 'Вучевић: Немачка спонсор резолуције, а починила најстравичније зличине', Политика, 22.05.2024. <https://tinyurl.com/22b2d2x6>

[11] Валтнер, Л., Да ли ће мека моћ ЕУ бити довољна за заустављање пада евроентузијазма због подршке Уније ископавању литијума?', Данас, 27.07.2024.

[12] 'Вучић: Пројекат ће нам донети најмање шест милијарди евра нових инвестиција', Политика, 19.07.2024. <https://tinyurl.com/2cd8zyjt>

[13] [Hendrix](#), С., 'India's lithium discovery faces uphill battle to boost green energy goals', Peterson Institute for International Economics, 06.08.2024.

[14] Dempsey, Н., 'World biggest lithium producer urges state help to compete with China', Financial Times, 04.08.2024.

[15] 65% литијума на свету се рафинира у Кини. То је због високог техничког знања и акумулираног искуства у Кини, нижих трошкова изградње прерађевачких капацитета и субвенција. Највећи произвођач литијума на свету, амерички Абемарле, затражио је државне субвенције јер настоји да смањи доминацију Кине на овом сегменту тржишта (Dempsey, Н., 'World biggest lithium producer urges state help to compete with China ', Financial Times, 04.08.2024).

[16] 'Иза кулиса – како се производи фијат „гранде панда“', РТС, 28.07.2024. <https://tinyurl.com/23w3qeca>

[17] Моран, Т. (2011). *Foreign Direct Investment and Development*. Washington: Peterson Institute for International Economics, стр. 127.

[18] Стјепан Митров Љубиша, Приповетке: 'Кањош Мацедоновић', Нови Сад: Матица Српска, 1969, стр. 86-87. <https://tinyurl.com/22vr14pm>

* Краћа верзија је објављена у Радару 28.8.2024.

<http://www.nspm.rs/politicki-zivot/garancije-na-vrbovom-klinu.html>